

ORANJE DEMERWANDELING

JE *oranje* MOMENT
BELEEF JE IN DIEST

€1

diest

mijn
stad

IN HET SPOOR VAN DE ORANJES

Wat deelt Diest met het Huis van Oranje-Nassau? Een lang verleden. Want liefst driehonderd jaar lang was de stad in handen van de graven Nassau. Daarna kwamen de prinsen van Oranje-Nassau. Ze noemden zich Heer van Diest. Tot op de dag van vandaag pronken hun nakomelingen met de titel Heer of Barones van Diest. Logisch dat de stad zich zo graag laat kennen als ... Oranjestad.

COMPLEXE STAMBOOM

Het geslacht Nassau vertakt zich kriskras door Europa. De eerste bekende Nassau is graaf Engelbert I. Zijn zoon, graaf Jan IV van Nassau huwt met Maria, gravin van Loon. In 1451 krijgen ze op hun beurt een zoon: graaf Engelbert II van Nassau. Die ruilt op het einde van de 15de eeuw een aantal van zijn eigendommen met Willem van Gullik. Zo krijgt hij de Heerlijkheid Diest in zijn bezit.

Het huwelijk van Engelbert II blijft kinderloos. De oudste zoon van zijn broer Jan volgt hem op: graaf Hendrik III van Nassau (1483-1538). Hendrik III huwt met Claudia, prinses van Chalon (in de Bourgondische regio). In 1519 wordt hun zoon René geboren. René verwerft het prinsdom Orange en neemt als eerste Nassau de naam en het wapen van Chalon aan.

René van Chalon sterft zonder nageslacht. Zijn neef prins Willem I van Oranje (1533-1584) neemt zijn titel en bezittingen over. Ook de oudste zoon van de prins, Filips Willem, voert een zegenrijk bewind. Tot zijn grondgebied behoren Orange, Diest en Breda – drie van de vier steden die later tot de Unie van Oranjesteden toetreden.

WIST JE DAT?

*Waarom kreeg Willem I van Oranje de bijnaam Willem De Zwijger?
Niet omdat hij altijd zwoeg.
Wel omdat hij nooit het achterste van zijn tong liet zien.*

FILIPS WILLEM, VAN PRINSENKIND TOT GIJZELAAR

De belangrijkste telg uit de Oranje-Nassau geschiedenis voor Diest is ongetwijfeld Filips Willem. Zijn leven staat bol van de tragiek.

Filips Willem ziet het levenslicht op 19 december 1554 in Buren. Hij is de oudste zoon van prins Willem I van Oranje en Anna van Egmond, gravin van Buren (1533-1558). Filips Willem wordt op 26 maart 1555 gedoopt in het Princehof in Breda. De doop gebeurt door prelaat Arnold Streyers, kerkvoogd van de Sint-Sulpitiuskerk. Met niemand minder dan Filips II, koning van Spanje, als peetvader is hij de gedoodverfde opvolger van zijn roemruchte vader. Maar het draait anders uit ...

Amper 11 jaar is hij, wanneer hij zijn studies start aan de universiteit van Leuven. Naast het gangbare Frans en Latijn spreekt hij Nederlands, Spaans, Duits en Italiaans. In die tijd was er een oproer aan de gang in de Nederlanden. Zijn vader kiest de zijde van de protestantse opstandelingen, en moet vluchten naar Duitsland. Filips Willem blijft achter in Leuven, en valt in handen van Fernando Álvarez de Toledo y Pimentel, beter bekend als Alva. Die voert de prins als gijzelaar naar het Spaanse hof, waar hij verder mag studeren. Maar van terugkeren is geen sprake. Want zijn vader is intussen de onbetwiste rebellenleider van de opstandige Nederlandse provincies ...

STERVEN ALS EEN BOURGONDIËR

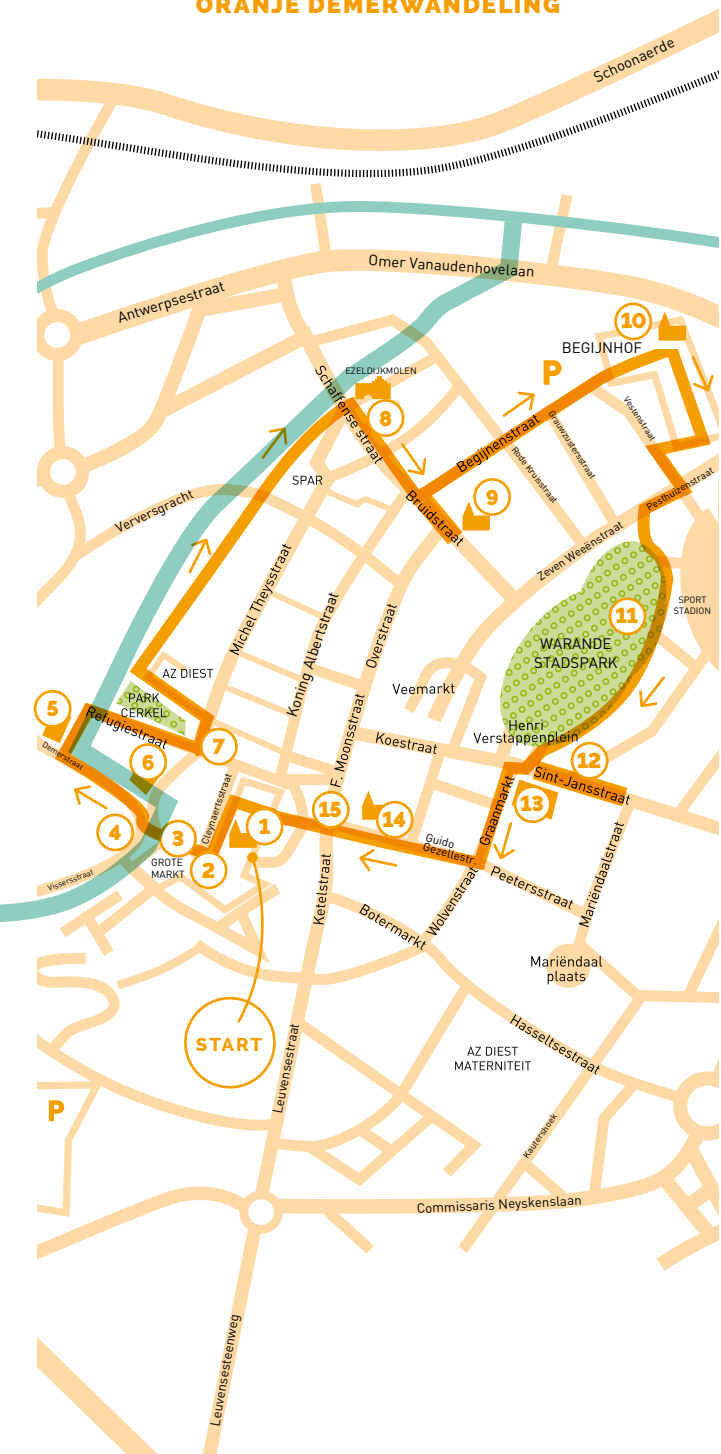
Vader Willem van Oranje wordt in 1584 vermoord. Filips Willem erft het vorstendom Orange. Veel schiet hij daarmee niet op. Hij blijft nog gevangen in Spanje tot 1595. Als hij na 28 jaar eindelijk mag terugkeren, is hij als enige rooms-katholieke Oranje-Nassau niet meer welkom in het protestantse noorden.

Op 27 mei 1602 wordt Filips Willem met alle plechtigheden en eer in Diest ontvangen. Nadien verblijft hij er regelmatig. Maar zijn vorstendommen bestuurt hij meestal vanuit Brussel. Daar leidt hij een bourgondisch leven. De vele banketten en feesten eisen uiteindelijk hun tol. De prins krijgt last van jicht en darmstoornissen. In februari 1618 besluit zijn geneesheer hem een lavement te zetten. Maar een kamerdienaar-chirurgijn doorboort met de klisteurspuit zijn endeldarm. Een dag later is de Prins van Oranje dood.

Filips Willem had bij testament vastgelegd waar hij wilde begraven worden: in de Oranjestad het dichtst bij de plaats van zijn overlijden. Dat is Diest. Zijn lichaam werd bijgezet in de Sint-Sulpitiuskerk in Diest.

ORANJE DEMERWANDELING

- 1 Je start op de Grote Markt aan de *Sint-Sulpitiuskerk* (1321-1534). Met haar ijzerzandsteen en witte kalksteen is deze kerk een typisch voorbeeld van Demergotiek. In het hoogkoor is Filips Willem begraven. Onder de grafsteen leiden twaalf treden naar een grafkelder. Deze werd in 1618 speciaal gegraven. De vorst ligt gebalsemd in een loden kist. Aan het voeteinde staat een cilindervormig tonnetje met zijn hart en ingewanden. Het graf is niet toegankelijk voor publiek.

In 1963 kreeg de grafkelder een nieuwe grafsteen in zwart marmer. Daarop zie je het wapenschild van de prins. In de vier hoeken schitteren de wapenschilden van de vier Oranjesteden.

WIST JE DAT?

Stierfer iemand van het geslacht Oranje-Nassau? Dan luidden de klokken van de verschillende kerken in Diest elke dag. En dat zes weken lang. Een rouwbetoon dat kan tellen!

- 2 Links van de kerk zie je het classicistische *Stadhuis*. Oorspronkelijk bestond het uit drie gebouwen. Links had je De Hofstade (romaanse, 12^e eeuw), de verblijfplaats van de Heren van Diest wanneer ze in de stad waren. In het middelste gebouw, het Schepenhuis (gotisch, ca. 1320), werden belangrijke gasten ontvangen. In De Oord of de Noord (15^e-18^e eeuw) aan de rechterkant bevond zich de rentmeesterij.

Voor het stadhuis legde Filips Willem van Oranje-Nassau de plechtige eed af als heer van Diest. Hij beloofde de privileges en voorrechten van de stad te eerbiedigen en alles te doen om het welzijn van de Diestenaars te behartigen.

Willem Ignatius Kerrickx II voltooide de ruwbouw van het huidige stadhuis in 1728 (datum in fronton). In het neoclassicistische fronton stond vroeger een zonnwijzer. Nu zie je er het stadswapen van Diest.

- 3 Breng je een bezoek aan de oranjezaal in het *Stadsmuseum De Hofstadt*? Dan krijg je meer van Filips Willem te zien: zijn ruiterspoor, een portret van de prins in vol ornaat, zijn wapenschild, een schilderij van Filips Willem opgebaard op zijn praalbed onder baldakijn en omgeven door tien kandelaars, ...

TIP!

Bezoek het Stadsmuseum De Hofstadt op de Grote Markt. Open van april t.e.m. september: di, do, vr en za 10 - 12 uur en 13 - 17 uur; woensdag en zon- en feestdagen van 13 - 17 uur. Gesloten op maandag. Open van november t.e.m. maart: dagelijks van 13 - 17 uur. Gesloten op maandag, op feestdagen en van 15 december tot en met 15 januari.

- 4 Via de Zoutstraat kom je op de *Kaai*. Tot 1870 was dit het bruisende centrum van de middeleeuwse stad. Dagelijks meerden er boten aan met allerlei goederen, zoals het befaamde laken. Vanaf de eerste helft van de 19^e eeuw gingen lossen en laden een stuk gemakkelijker dankzij de 'paarden-trap' – een hellend vlak waarop de paarden tot op het niveau van de schepen stapten.

WIST JE DAT?

Langs de herstelde historische Demerloop kun je aangenaam wandelen. Een houten vlonderpad brengt je over het water tot aan de Ezeldijkmolen.

- 5 Wandel verder de Demerstraat in. Neem de eerste straat rechts: de Refugiestraat. Daar zie je meteen het *Refugehuis van de Abdij van Averbode*. Vele kloosterorden bezaten in de stad een toevluchtsoord. Daar vonden de paters in woelige tijden beschutting en brachten ze hun officiële documenten in veiligheid. Zo'n huis heette refugehuis, van het Latijnse refugium: toevlucht.

- 6 Op het einde van de Refugiestraat brengt een doorgang op de rechterkant je naar het binnenplein van *'Het Spijker', het voormalige Refugehuis van Tongerlo*. Nu is dit een hotel. De norbertijnen hadden al heel vroeg rechten op bepaalde huizen in de stad. De eigenaars betaalden hun cijns niet aan het stadsbestuur, maar aan de abdij. Meestal gebeurde dat in graan. Vandaar de naam 'Het Spijker' – een verwijzing naar het Latijnse spicarium, dat graanzolder betekent.

- 7 Buiten sla je tweemaal rechtsaf om de achterkant van het gebouw te bereiken. Loop dezelfde weg terug tot aan het beeldje van de bierproever. Op de hoek van de Michel Theysstraat met de Refugiestraat zie je links de toegangspoort van het *Minderbroederklooster*. Wandel hieronder door. De orde van de minderbroeders zou zich al in het begin van de 13e eeuw in Diest gevestigd hebben.

Anna van Lotharingen (†1568), echtgenote van René van Chalon, werd in het koor van de kerk van het Minderbroederklooster begraven. Haar graf werd tijdens de bezetting van Diest door de geuzen (1580-1583) geschonden. Hierop liet het stadsbestuur Anna van Lotharingen bijzetten in het hoogkoor van de Sint-Sulpitiuskerk. De juiste ligging van het graf weet niemand.

René van Chalon

WIST JE DAT?

René van Chalon was de eerste Nassau die zich ook prins van Oranje mocht noemen. Zo verenigde hij beide titels van het huis van Oranje-Nassau.

Anna van Lotharingen

8 Wandel door het park Cerckel op je rechterkant. Op het einde volg je het wandelpad langs de Demer. Op het Vlonderpad loop je over het water. Het wandelpad eindigt met trappen aan de Schaffensestraat. Hier zie je de *Ezeldijkmolen*. Die bestond oorspronkelijk uit twee watermolens, eentje om graan te malen en eentje voor eikenschors. Beide molens vormden echter één complex. Ze maalden volgens een moleninspectie in 1539 uitsluitend schors voor de Diestse leerlooiers.

In 1547 besloot men een nieuwe molen te bouwen: de huidige Ezeldijkmolen. Willem van Oranje droeg alle kosten. Hij werd na de dood van René van Chalon Heer van Diest. Maar voorlopig bleef Anna van Lotharingen het werkelijke bestuur waarnemen. Zij betaalde een forfaitaire som om de molens te gebruiken en de winst op te strijken.

Uiteindelijk bleef er nog één molen over. Hij bleef werken tot na de Tweede Wereldoorlog. Daarna regelde hij als sluis het debiet van de Stadsdemer.

9 Wandel de Schaffensestraat helemaal uit en ga links de Begijnenstraat in. Rechts zie je het oudste historische gebouw van Diest: de *Onze-Lieve-Vrouwekerk*. Op het einde van de 16de eeuw had de kerk zwaar te lijden onder het geuzengeweld. De herstellingen gebeurden erg slordig. Kijk maar naar het belachelijke hoedje dat de torenspits moest vervangen. En de gaten in de muren? Daar stak men bakstenen in.

10 Via de Begijnenstraat kom je in het *begijnhof*, erkend als werelderfgoed door Unesco. De stichter van het begijnhof was Arnold IV, heer van Diest. De toegangspoort dateert uit 1671. De Rubensiaanse barok is rijkelijk uitgewerkt in zachte Franse kalksteen. In het medaillon boven de poort staat de mystieke tekst uit het Hooglied van Salomon: 'Comt in mynen Hof, Myn suster Bruyt'. Aan de achterkant zie je boven de poort het beeld van de heilige Katarina van Alexandrië, patrones van het begijnhof.

Het begijnhof zoals we het nu kennen, kwam in de 17^e en 18^e eeuw tot stand. Van de oude kapel uit 1265 blijft niets meer over. In de 14^e eeuw werd ze vervangen door de gotische Sint-Catharinakerk in ijzerzandsteen. Onder het doksaal ligt het graf van Nicolas Esschius, een van de beroemdste pastoors van het begijnhof. Hij stierf in 1578. Zijn grootste verdienste: hij reformeerde en moderniseerde de begijnenregel.

WIST JE DAT?

Ijzerzandsteen of 'Diestiaan' is een roestbruine, grove steen met een hoog ijzergehalte. Je vindt de steen terug op de Diestiaanbeuvels, 5,4 miljoen jaar oude fossiele zandbanken die bloot kwamen te liggen toen de Diestiaanzee zich terugtrok. Het ijzerrijke zand oxideerde, klitte samen en vormde zo de ijzerzandsteen. Doordat deze beuvels minder verweerden, prijken ze nu boven het Hagelandse landschap.

De platte, kleine en sterke schollen liggen vaak voor het rapen op de heuvels en in holle wegen. Men gebruikte ze vroeger in muurtjes en woningen. Grotere stenen werden ontgonnen in groeves en verwerkt in statige gebouwen, kerken en torens (Demergotiek). Deze stenen hebben een egalere uiterlijk, maar zijn vaak brozer en zachter dan schollen. Als bescherming bedekte men de muren vaak met leem of kalk. Zo was vroeger (en nu opnieuw) de Sint-Catharinakerk in Diest wit gekalkt!

11

Verlaat de kerk via de hoofdingang. Sla rechtsaf naar het Cultuurcentrum (de vroegere begijneninfirmierie). Loop via de Heilige Geeststraat, de Kraaienneststraat en de Pesthuizenstraat naar de *Warande*. Omstreeks 1100 stond er een burcht boven op deze beboste, zandstenen heuvel. Ook de eerste heren van Diest hadden begin 13^e eeuw hun burcht boven op de Warande. Hendrik III (1504) liet de oude burcht op de Warande slopen. Ze was bouwvallig geworden en voldeed niet meer als verblijfplaats – zeker niet voor iemand die een grotere luxe gewend was.

In 1514 werkte men een ontwerp uit voor een nieuw en groter kasteel. Door de inlijving van enkele huizen en boerderijen op het St.-Jansveld had men een groot domein ter beschikking. De funderingen kwamen in de oude vestinggracht. Eén zijde ervan kun je nog altijd zien op de Warande. Maar veel verder dan een rij funderingen geraakte men niet. De bouw van het kasteel in Breda kostte te veel geld. Bovendien verbleef Hendrik III lange tijd in Spanje. Het domein werd dan maar omgevormd tot jacht- en dierenpark.

12

Vanop de Warande zie je op een bepaald moment beneden links enkele tennisvelden. Dan splitst de weg zich in een Y. Ga linksaf naar beneden en sla af aan 'Den Drossaard'. Onmiddellijk links in de Sint-Jansstraat prijkt *'De Troubadour'*. Het beeldje zorgt niet alleen voor een vrolijke noot, het verwijst ook naar de band tussen de vier Oranjesteden. Vooraan op de sokkel prijken de wapenschilden van Breda, Diest, Dillenburg en Orange. De Troubadour bracht vroeger de nieuwtjes van stad naar stad. Net daarom kozen de Oranjesteden hem als zinnebeeld van hun unie.

WIST JE DAT?

De Unie van Oranjesteden werd op 31 augustus 1963 opgericht in Breda. Ze bestaat uit de steden Breda, Diest, Dillenburg en Orange. Hun uitgangspunt? De jumelage tussen Orange (het prinsdom van de graven van Nassau) en Breda (waar de Nassaus meer dan anderhalve eeuw resideerden). Ook Dillenburg en Diest traden toe.

13

Sta je met je rug naar het beeld? Dan kijk je uit op het *Hof van Nassau*. Hendrik III van Nassau-Breda bouwde het hof als nieuwe verblijfplaats op het ruime voorplein van de vroegere burcht. Nu resten alleen nog de linkervleugel en het merkwaardige achthoekige torentje.

Claudia van Chalon, de vrouw van Hendrik III van Nassau-Breda, stierf in het Hof van Nassau. Haar hart en ingewanden liggen begraven in de Sint-Janskerk. Het gebalsemd lichaam werd naar Breda gevoerd en in het familiegraf bijgezet.

Op 31 januari 1539 deed René van Chalon, zoon van Hendrik III en Claudia van Chalon, zijn plechtige intrede in Diest. Hij beloofde de privileges van de stad te eerbiedigen. Op 22 augustus 1540 werd het huwelijk tussen René en Anna, hertogin van Lotharingen, ingezegend. Eind november bracht het jonge paar een bezoek aan Diest. Ook na de dood van René verbleef Anna herhaaldelijk op het hof van Nassau. Ze nam vaak deel aan de jaarlijkse schepenaaltijd. Ze stierf in 1568 in Diest.

De bekendste gast op het Hof van Nassau was ongetwijfeld Filips Willem van Oranje-Nassau. Hij ontving er dikwijls zijn vrienden de aartshertogen Albrecht en Isabella. En ook Keizer Karel kwam er op bezoek.

In een van de vertrekken van deze woning is trouwens nog altijd het wapenschild van Filips Willem aanwezig, samen met zijn lijfspreuk 'Sustinendo progredior' of 'Volhardend vorder ik' (niet toegankelijk).

14 Wandel via het Henri Verstappenplein naar de Guido Gezellestraat. Aan je rechterzijde zie je de *Sint-Barbarakerk* uit de 17^e eeuw, de enige barokke kerk in Diest. Rechts van de deur ligt een steen die afkomstig is uit de catacomben van Rome. Een pauselijk geschenk dat Diest in 1888 kreeg, het jaar waarin Jan Berchmans heilig werd verklaard.

15 Op het einde van de Guido Gezellestraat kom je aan het kruispunt met de Felix Moonsstraat en de Ketelstraat. Daar zie je twee authentieke laatmiddeleeuwse woningen in stedelijke vakwerkbouw: *De Fortuyn* en *het Dambord*. Ze zijn opgetrokken in hout- en leembouw met uitkragende verdiepingen. Ga je nu rechtdoor? Dan sta je terug aan de Sint-Sulpitiuskerk, ons vertrekpunt.

MEER INFO

~ *Oranje-Nassau, Prins Filips-Willem en Diest - Michel Van der Eycken Vrienden van de Sint-Sulpitiuskerk vzw - jaarboek 2010 (15 euro)*

~ *In het (fiets)spoor van de Oranjes Start- en eindpunt: knooppunt 32, station Diest, Turnhoutsebaan, 3290 Diest - afstand: 23,60 km knooppunten: 58 - 59 - 93 - 38 - 34 - 33*

NOG MEER ORANJE IN ...

ZICHEM

De heer van Diest kocht in 1398 de heerlijkheid van Zichem. Een honderdtal jaar later kwam door een ruiloperatie Zichem met het naburige Diest in handen van de prinsen van Oranje. Zo werd Zichem een Oranjestad, die tot aan de Franse revolutie verbonden bleef met het Huis van Oranje. Filips-Willem deed zijn blijde intrede in Zichem op 29 mei 1602. Hij bouwde er het Tolhuis op de Markt en liet op het puin van de oude waterburcht een nieuwe hoeve bouwen, het latere Oranjekasteel. Hij werkte ook mee aan de uitbouw van het bedevaartsoord Scherpenheuvel.

SCHERPENHEUVEL

In de middeleeuwen ontstond er in Scherpenheuvel een volksdevotie tot een eik met een Mariabeeld. Het waren de aartshertogen Albrecht en Isabella die door hun hofarchitect een monumentale kerk lieten bouwen op de 'scherpe heuvel', omdat zij een grote devotie betoonden voor het Mariabeeld dat op deze heuvel sinds de middeleeuwen werd vereerd. Deze basiliek is tot op vandaag het middelpunt van Scherpenheuvel.

AARSCHOT

Anna van Lotharingen (1522-1568) was van 1540 tot 1544 getrouwd met René van Chalon, prins van Oranje. Na de dood van haar man huwde ze in 1548 met Filips van Croÿ-Aarschot, hertog van Aarschot en stadhouder van Henegouwen. Met hem kreeg zij een zoon, Karel Filips van Croÿ. Hij was amper negentien jaar toen hij onder het militaire bevel stond van de hertog van Alva. Zo nam hij deel aan de militaire campagne tegen Oranjes eerste invasie in 1568.

~ 24/24 & 7/7 ~

**HAAL ALLES UIT JE BEZOEK
CHECK EERST
WWW.TOERISMEDIEST.BE**

BLIJF OP DE HOOGTE !
VIA DE WEBSITE
WWW.TOERISMEDIEST.BE

**SCHRIJF JE IN
OP DE NIEUWSBRIEF**
EN ONTVANG STEEDS
HET LAATSTE NIEUWS

**DOWNLOAD
DE SUPERHANDIGE APP
'DIEST, MIJN STAD'**

GRATIS

EN ONTDEK
VIRTUEEL DIEST

De App bevat een interactieve kaart,
info over de bezienswaardigheden,
evenementen, restaurants, hotels,
B&B's en zoveel meer.

*gratis beschikbaar in de App stores
en Android market*

diest

**op het ritme
van de Demer**